

1905-10-06

OPHAVSPERSON/NØGLEPERSON

Carl Jacobsen

FAKTA

Dokumenttype:
Avisartikel

Sprog:
Dansk

Afsendersted:
København

Arkivplacering:
Mediastream

Emneord:
København, Mæcenvirksomhed

DOKUMENTINDHOLD

Carl Jacobsen skriver en meget kritisk artikel om manglen på ordentlig byplanlægning i København i avisen Dannebrog

TRANSSKRIFTION

En Bys Fysiognomi afhænger væsenlig af den Naturforhold, dens historiske Præg, dens Anlæg, Bygninger og Monumenter.

I Henseende til Naturens Gave er Kjøbenhavn ingenlunde stedmoderligt udrustet. Den maleriske Havn, Kanalerne og Søerne, som gennemskærer den, Udsigten til Rhed og Sund er Naadegaver, vi maa prise.

Derimod har Byen ikke noget synderlig historisk Præg og staar i den Henseende langt tilbage for de fleste af Evropas Hovedstæder.

Fra den romanske Tid findes intet, og fra den gothiske saa lidet, at det næppe er værd at nævne, naar der tales om Byens Fysiognomi.

Til Gengæld har Christian IV efterladt en rig Arv, og baade fra Slutningen af det 17de, fra hele det 18de Aarhundrede og fra den Harsdorffske Periode har den indre By modtaget et jævnt borgerligt Præg, som den endnu delvis har bevaret; og selvom der ikke er meget at rose sig af, er der fra denne tidligere Tid heller ikke meget at rødme over.

Men under den politiske og materielle Udviklingsperiode, som begyndte i Midten af forrige aarhundrede, sank sansen for - man kan ikke sige Skønhed, thi derom var der end ikke Tale, men blot for Sømmelighed ned under det fattigste Lavmaal.

Stat og Kommune var lige ufor-

staaende for alt, hvad der angik Byens Udseende, og foregik Borgerne med det smaaligste Exempel; og da Skønhedssans, som bekendt ikke er de nordiske Racer medfødt, var der ingen Grænse for den Ringeagt, som vistes imod ethvert Skønhedsnavn.

Og dog var det en smuk og stor Opgave, som laa for Byens Raad, da forstæderne skulde bebygges: at tilvejebringe en Plan for Anlægget og Servituter for Udseendet.

Opgaven blev end ikke erkendt endsige løst. Hver fik glat Lov til at udparcellere og bygge, som han havde Lyst, uden Hensyn til planmæssige Færdselslinjer. Ordet Skønhed havde en haanlig Klang.

Vesterbro og Nørrebro er sørgelige om denne Tids smagløshed. Det smukke Parti ved >Søerne blev skamskændet af de elendigste Bygninger. Den botaniske Have, som var det eneste Sted i Byens Hjærte, hvor Borgerne vilde have kunnet glæde sig ved lidt Grønt, blev udhøkket til

sidste Kvadratalen, og Gammelholm, som kunde og burde have været en Pryd for Midten af Byen, blev lige det modsatte.

Smaaligheden blev drevet saa vidt, at endog Havnegade blev pint ned, saa der næppe er Plads til Havnesporene.

Kjøbenhavn har under de Menneskers Vanrøgt faaet et plebejisk Præg, som der skal lang Tid til at udslette.

Anlægget af Fæstningsterrænet var bedre; men den ret kedsommelige Boulevard fra Raadhuspladsen til Kunstmuseet var dog en tarvelig Erstatning for den gamle Kirsebærgang og de smukke Voldpartier.

I Stedet for at benytte det interessante Hanetaarn, et af vore faa historiske Minder som Led i Anlægget (jfr. Stykket af Senius' Mur [Servius] i Via Nazionale i Rom) rev Ehlers det ganske brutalt ned.

Østre Anlæg naaede aldrig at gøres færdigt. Det ligger hen endnu, hverken Fugl eller Fisk, arrangeret af Ingeniører, men ikke af Kunstnere. Et Exempel instar omnium paa kjøbenhavns Smaalighed er Kommunehospitalet.

Det er vel ikke et arkitektonisk Mesterværk, men det er dog præget af god Stil, der er velgørende. Særlig er Midterpartiet smukt med sine store Forhold. Men saa ligger Kuplen trykket ned som en Hat over Øjnene og ødelægger det hele. Det var de Herrer i Kommunalbestyrelsen Mestre for ! Chr. Hansen havde tegnet Facaden med Kuplen baaret af tolv fritstaaende Piller, saa at den hævede sig over Bygningen i det rette Forhold til denne. Tarveligt og fordringsløst var det, men noget maatte det jo koste.

For at spare denne Ubetydelighed undsaa Kommunalbestyrelsen sig ikke for at ødelægge Bygningens Udseende.

Du, som læser dette, naar du gaar forbi Hospitalet, læg da Mærke til, hvor det vilde have været smukt, hvis Kuplen havde hævet sig frit, saaledes som Arkitekten havde villet, og hvis du er Medlem af Kommunalbestyrelsen eller kan udøve nogen Indflydelse derpaa, saa skal du bidrage dit til, at dette Vidnesbyrd om vore Fædres Vankundighed maa blive udslettet, og at Kuplen kommer til at hæve sig paa sine Piller, som det var bestemt.

Vor By trænger til noget, der peger opad, for at bøde paa dens Fladhed. Men har Fortiden syndet, og har det varet længe, saa ses dog nu Tegn paa, at der vaagner en anden Aand.

Flere smukke Bygninger, som er blevne opførte i de senere Aar, synes at have aabnet Øjnene for Bygningskunstens Betydning for Byen, og det er lykkeligt, at vi i dette Øjeblik har en blomstrende Skole af Bygningskunstnere, som vil kunne give det nye Aarhundredes By det

Patricierpræg, som skal sætte den i Klasse med andre af Udlandets Hovedstæder - selv om der maaske i lang Tid vil findes "elleve Vandaler" som de, der i denne Tid for vore Øjne ødelægger Herholdts skønne Universitet og Holms nye kongelige Bibliothek ved at opføre Bygninger lige foran dem.

Carl Jacobsen

Ny Carlsberg, den 1ste Oktober 1905.

To Udtalelser om vor By.

Konsejlspræsidenten
og
Brygger Jacobsen.

— „Har De hørt fra Grev Witte?“ spørger vi Hedeakten af „Danmarks Hovedstad“.

— „Nej, endnu ikke. Men vi haaber, at hans Svar kommer, naar han nu er faldet lidt til Ro efter Hjemkomsten fra Estor. Der indløber stadig Svar paa Enquêtes fra kendte Mænd her i Ind- og Udland, og det naar i det hele godt fremad med Værke“.

Her er to af de interessanteste, Udtalelser:

Hs. Exc. Konsejlspræsidentens:

Naar man rigtig vil se Kjøbenhavn, skal man komme sejlende til den. Heist skal man komme fra Nord og fra Udlandet, thi da griber man om Hjertet, hvis man er en dansk Mand, ved det skønne Syn som vor Hovedstad frembyder. Allerede de mange Villaaer langs den prægtige Kyst vækker om Byens Værdhed, men snart dukker Tårne og Spir og og møder, hvor den selv er, og naar vi kommer den saa nær, at vi ret kan se den, saa ligger den med en Solgans over sig, saa vældig smilende, saa vinkende og indbydende, saa høv og tilfredsommelende med sin travle Virksomhed ved Havnen og i Gaderne, at man uvilkaarlig siger til sig selv: Gud ske Lov for vort Land og vor By. Vi kunde dog aldrig ønske os nogen smukkere Hovedstad eller fristes til at misunde andre deraf!

Hvor har den gamle Biskop dog ikke haft et smukt Blik for Forholdene, da han byggede sin Borg og sin By. Han er sikkert kommet sejlende herfra fra Nord og har da set de mange Helms og Strømme og Saar i Solens Glans. Det grønne Græs og Siv, de blinkende Vandløb og det strømmende Hav, alt har talt til ham om den kommende By og dens Fremtid. Og kom han netop fra en Kamp mod Landets Fjender, som han saa ofte gjorde, hvor kraftig har da ikke Tanken været, hvor stærk har da ikke Tanken slået ned i ham: Her er det. Her skal Landet samles. Her skal dets Hjerter slaa!

Det er intet Under, at Biskoppens Billeder straalte i Guld fra Borgernes Hus, og at hans Skikkelser knejser højt til Hest midt i Byen, det er, som det skal være. Men endnu bedre er det, hvis hele vort Folk frydes med Biskoppens Aand, hans Mod, hans Håndkraft, hans Kærlighed og hans vidskuelige Tanker, thi da har Kjøbenhavn, da har Danmark en god Fremtid at knytte paa for nærværende og kommende Slægter, og da, men ogsaa fordi det er alt, som det skal være, her i vort lille, kære Fædreland.

p. 1. Hs, den 20de September 1905.

J. C. Christensen.

Den anden er

Brygger Carl Jacobsens:

En Byes Fysiognomi afhænger væsentlig af dens Naturforhold, dens historiske Præg, dens Anlæg, Bygninger og Monumenter.

I Henseende til Naturskønheden er Kjøbenhavn indgaaende og i moderlig udrustet. Dens maleriske Havn, Kanalerne og Søerne, som i gennemskærer den, tilgængen til Bred og Sand er Naadegaver, vi maatte prise.

Derimod har Byen ikke noget synderlig historisk Præg og staar i den Henseende langt tilbage for de fleste af Europas Hovedstæder.

Fra den romanske Tid findes intet, og fra den gotiske saa lidt, at det næppe er værd at nævne, naar der tales om Byens Fysiognomi.

Til Gengæld har Christian IV efterladt en rig Arv, og bløde fra Slutningen af det 17de, fra hele det 18de Aarhundrede og fra den Harsdorffske Periode har den indre By modtaget et jævnt borgerligt Præg, som den endnu dels har bevaret; og selv om der ikke er meget at rose sig af, er der fra denne tidligere Tid heller ikke meget at rodnæ over.

Men under den politiske og materielle Udviklingsperiode, som begyndte i Midten af forrige Aarhundrede, sank Sansen for — man kan ikke sige Skønhed, thi derom var der end ikke Tale, men blot for Sammenhæng ned under det fattigste Lavmål.

Stad og Kommune var lige ufors-

staaende for alt, hvad der angik Byens Udseende, og foretog Borgerne med det smaaeste Exempel; og da Skonhedssans, som bekendt, ikke er de nordiske Racer medfødt, var der ingen Grænse for den Ringeg', som vises imod ethvert Skonhedshensyn.

Og dog var det en smuk og stor Opgave, som laa for Byens Raad, da Forstæderne skulde bebygges: at tilvejebringe en Plan for Anlaget og Servituter for Udseendet.

Opgaven blev end ikke erkendt endsiges løst. Hver fik glat Lov til at udparcellere og bygge, som han havde Lyst, uden Hensyn til planmæssige Færdseelinjer. Ordet Skonhed havde en haanlig Klang.

Vesterbro og Nørrebro er sørgelige Vidner om denne Tids Smagløshed. Det smukke Parti ved Søerne blev skamskændt af de elendigste Bygninger. Den botaniske Have, som var det eneste Sted i Byens Hjerter, hvor Borgerne vilde have kunnet glæde sig ved lidt Grønt, blev udhokret til sidste Kvadranten, og Gammelholm, som kunde og burde have været en Fryd for Mien af Byen, blev lige det modsatte.

Smaaligheden blev drevet saa vidt, at endog Havnegade blev pint ned, saa der næppe er Plads til Havnesporene.

Kjøbenhavn har under de Menneskers Vantrogt faaet et plebejisk Præg, som der skal lang Tid til at udglede.

Anlaget af Fæstningsterrænet var bedre; men den ret kedsommelige Boulevard fra Raadhuspladsen til Kunstmuseet var dog en tarvelig Erstatning for den gamle Kirsebærgang og de smukke Voldpartier.

I Stedet for at benytte det interessante Hænderaarn, et af vore faa historiske Minder som et Led i Anlaget (jfr. Stykket af Senius' Mur i Via Nazionale i Rom) rev Ehlers det ganske brutalt ned.

Østre Anlæg maadede aldrig at gøres færdigt. Det ligger hen endnu, hverken Fugl eller Fisk, arrangeret af Ingeniører, men ikke af Kunstnere.

Et Exempel instar omnium paa Kjøbenhavns Smaalighed er Kommunehospitalet.

Det er vel ikke et arkitektonisk Mesterværk, men det er dog præget af en god Stil, der er velegørende. Særlig er Midterpartiet smukt med sine store Forhold. Men saa ligger Kuplen trykket ned som en Hat over Øjnene og ødelægger det hele. Det var de Herrer i Kommunalbestyrelsen Mestre for! Chr. Hansen havde tegnet Façaden med Kuplen bæret af tolv friliggende Piller, saa at den hævede sig over Bygningen i det rette Forhold til denne.

Tarveligt og fordringsløst var det, men noget maatte det jo koste.

For at spare denne Ubetydelighed undsaa Kommunalbestyrelsen sig ikke for at ødelægge Bygningens Udseende.

Du, som læser dette, naar du gaar forbi Hospitalet, læg da Mærke til, hvor det vilde have været smukt, hvis Kuplen havde hævet sig frit, saaledes som Arkitekten havde villet, og hvis du er Medlem af Kommunalbestyrelsen eller kan udøve nogen indflydelse derpaa, saa skal du bidrage dit til, at dette Vidnesbyrd om vore Fædres Vankundighed maaske blive udslettet, og at Kuplen kommer til at hæve sig paa sine Piller, som det var bestemt.

Vor By trænger til noget, der peger opad, for at bøde paa dens Fladhed. Men har Fortiden syndet, og har det været længe, saa ses dog nu Tegnet paa, at der vaagner en anden Aand.

Fleer smukke Bygninger, som er blevne opførte i de senere Aar, synes at have aabnet Øjnene for Bygningskunstens Betydning for Byen, og det er lykkeligt, at vi i dette Øjeblik har en blomstrende Skole af Bygningskunstnere, som vil kunne give det nye Aarhundredes By det Patricierpræg, som skal sætte den i Klasse med andre af Udlandets Hovedsteder — selv om der maaske i lang Tid vil findes „elleve Vandaler“ som de, der i denne Tid for vor Opødelægger Herholds skønne Universitet og Holms nye kongelige Bibliotek ved at opføre Bygninger lige foran dem.